

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мігюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29. 03. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

6. Закон України “Про вищу освіту” №2984 - 111 від 17.01.2002. зі зм. і доп. – К.: Парлам. вид-во, 2006. – 64 с.
7. Занюк С. Психологія мотивації. – К.: Ельга-Н; Ника-Центр, 2002.– 352 с
8. Молодь на порозі самостійного життя / Д.А.Дмитрук, О.М.Балакірева, Т.В. Бондар, Д.М. Дікова-Фаворська та ін. – К.: Державний інститут проблем сім’ї та молоді, 2004. – 166 с.
9. Нейматов Я.М. Образование в XXI веке: тенденции прогнозы. – М.: Алгоритм, 2002.- 480 с.
10. Про невідкладні заходи щодо забезпечення та розвитку освіти в Україні. Указ Президента України від 4 липня 2005 року № 1013/2005. / Офіційний вісник України. – 2005. - №27. –Ст.1542.
11. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 416 с.
12. Романовський О.Г. Концептуальні засади інтегральної підготовки інженерів-керівників // Неперервна професійна освіта: теорія і практика.– К., 2001. – Ч. 1. – С.111-116.
13. Савельєва В.С. Дослідження соціально-психологічних факторів, які впливають на кар’єру менеджера// Теоретичні і прикладні проблеми психології. - Луганськ, 2005. - №3(11). – С.180-188.
14. Самойленко Є. Дослідження впливу психологічної статі на мотивацію навчальної діяльності юнаків і дівчат // Психологія і суспільство. - 2006.-№2. - С.133-136.
15. Скляр П.П. Дослідження життєвих стратегій молоді та проблеми психолого-педагогічного забезпечення мотивації навчальної діяльності // Зб. наукових праць СНУ імені В.Даля – Луганськ, 2004. – С.140-142.
16. Скляр П.П. Мотивація навчальної діяльності студентів // Соціальна психологія - 2004. - № 5(7). – С.95-108.
17. Соціальні проблеми працевлаштування молоді: Аналітичний звіт / О.М.Балакірева (керівник авт. кол.), О.О.Яременко, О.В.Валькована, В.В.Онїкієнко та ін. – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2004. – 132 с.
18. Третьяченко В.В. Культурно-професійне становлення та успіх діяльності керівника як психолого-педагогічна проблема вищого навчального закладу / В.В.Третьяченко, О.Ол.Левченко, О.Ом.Левченко, Л.П.Лисих// Теоретичні і прикладні проблеми психології. - Луганськ: СНУ ім. В.Даля. - №3(8). – 2004. – С.100-107.
19. Третьяченко В.В. Управлінські команди: технології підготовки (соціально-психологічний аспект) / В.В.Третьяченко, В.М.Гончаров, О.А.Коломойцев – Луганськ: “Світлиця”, 2005. – 256 с.

***Резюме.** В статтє делается попытка обоснования необходимости изменения представления о существующей «модели» инженера и соответствующей организации его подготовки на такую, которая предусматривает учет личностных качеств обучающегося, особенностей мотивации, в том числе стремления к управленческой деятельности.*

***Summary.** In the article the attempt of substantiating the necessity of changing the views according to the existing engineers “model” and the appropriate organization of his preparation into that one, which foresees the responsiveness of someone’s personal qualities, the way of studying, the motivational features and the aspiration for the administrative activity is made by the author*

УДК [159.928.22:78]: 124.5

М.Ф. СМАЛЬКО

ПОНЯТТЯ “НОРМА” У РОЗУМІННІ МУЗИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

***Резюме.** У статті аналізується поняття психологічної, соціальної та особистісної норми у контексті визначення і розуміння феномену обдарованості, в тому числі, музичної. Піднімаються питання адаптації обдарованої особистості.*

***Ключові слова:** психологічна, соціальна та особистісна норма, музична обдарованість, суб’єкт обдарованості, творчість, адаптація.*

***Постановка проблеми.** Однією з важливих життєвих перспектив кожної людини можна вважати виявлення та розгортання її обдарованості, найбільш повного втілення всіх сторін цієї обдарованості у зміст власного та соціального життя. Перед особистістю як суб’єктом самотворення, завжди постає коло питань, пов’язаних із здатністю розуміння і, що найважливіше, прийняття та збереження своєї неповторності у гармонії з оточуючим світом. Та розв’язання цих питань не завжди приводить до бажаних результатів.*

Стабільність, стійка врівноваженість буття, до якого прагне суспільство, сприяє розвитку конформістських тенденцій у відносинах співіснування: помірності, унормованості, впорядкованості життя. Тому чим яскравіша своєрідність обдарованої особистості, тим складніше їй пристосуватися до канонів навколишньої реальності.

Існуюча суперечність вимагає більш глибокого вивчення проблеми. Її важливість відзначали дослідники обдарованості різних часів, але вона і досі залишається актуальною.

Зважаючи на сказане, важливо проаналізувати розуміння явища обдарованості з точки зору психологічної та соціальної нормативності, окреслити сучасні погляди на поняття “норма” в контексті особистісного розвитку та адаптації.

Психологія, в тому числі, музична, нараховує більше десяти основних напрямів вивчення обдарованості. В даному матеріалі ми не зупиняємося на відомих визначеннях обдарованості, а спробуємо розглянути найменш популярний аспект дослідження обдарованості в рамках понять “норма – відхилення”.

Питання природи і сутності обдарованої особистості були предметом дискусій задовго до наукових психологічних досліджень. Ідеї визначення нормативності розвитку звичайної та видатної людини цікавили античних філософів. Платон, а пізніше Аристотель, відмінність талановитих людей від маси “посередніх” пов’язували з душевними хворобами. Так, Платон говорить про “божественне безумство поетів”, Аристотель вказує, що Сократ, Емпедокл, Платон, Аякс та інші “люди, що відзначилися у філософії, у політиці, у поезії, у мистецтвах – всі були меланхоліками” [5, с.61].

Можна було б зауважити, що такі погляди мали місце у ті часи, коли медична і психіатрична досвідченість були ще у зародку. Але і у XIX, і у XX столітті подібні ідеї продовжували розвиватись.

У XIX столітті вони були дуже популярними, як серед науковців, так і серед діячів літератури і мистецтва.

І.Кант в “Антропології” кепкує над проявами розумової обдарованості, “ефемерним розумом вундеркінда”. Ранній розумовий підйом вважається хворобливим явищем, результатом спонукання і дресури; з легкої руки Ж.Руссо про вундеркіндів стали говорити: у них майбутнє в минулому [15, с.36].

А.Шопенгауер вважав: “геній стоїть ближче до безумства, ніж до звичайного розуму” [7, с.74], а Ф.Ніцше дорікає “масі”, натовпу: “де те безумство, яким би вас слід було облагородити!” [7, с.19].

Та й самі обдаровані митці розповідають про свої “ненормовані” почуття. І.Гете зізнається, що “немає пороку, до якого б не помітив своєї схильності” [6, с.65]. Л.Толстой у “Сповіді” згадує про скоєні ним вбивства на війні, пияцтво, блуд та непереможну тягу до карт в молоді роки, нестримні та нав’язливі думки про суїцид в період розквіту його письменницької кар’єри, духовні та душевні поневіряння [19, с.94 – 106]. Так само відверті Дж. Байрон, У.Уїтмен, П.Чайковський, Ф.Достоевський та багато інших.

З’являється ціла низка праць відомих на той час дослідників: “Геніальність і божевілля” Ч.Ломброзо, “Геній і талант” М.Нордау, “Геніальність і виродження” В.Гірша, “Стать і характер” О.Вейнінгера, “Геніальність і безумство” Ш.Ріше та інші, де обдарованість, талант, геній порівнюють з безумством, дегенерацією, епілептоїдним психозом тощо. В цих працях було зібрано стільки фактичного матеріалу з родоводів, біографій та творчості видатних осіб науки і мистецтва, що просто відмовитися від подібних думок було вже неможливо. Незважаючи на критику цих поглядів, визнавши їх надуманість, “штучність, хибність та упередженість”, російський психіатр Г.І.Россолімо припускав, що “основа музичної обдарованості являє собою щось подібне до атавізму: музичні здібності є далеко не у всіх, але вони можуть зберігатися у випадках порушення нормальної роботи психіки” [16, с.300].

І навіть тридцять років поспіль, остаточно відокремивши проблему обдарованості від психіатрії, відомий німецький психолог Е.Кречмер, аналізуючи риси і властивості особистостей видатних людей, пов’язував їх обдарованість “з деякими психопатологічними компонентами” [7, с.74].

По суті і в теорії сублимації З.Фрейда звучить відлуння ідеї впливу психопатологічних процесів на творчу діяльність особистості. І до сьогодні друкується безліч психоаналітичних досліджень життя і творчості відомих діячів науки і мистецтва, в яких аналізуються, серед інших, і патологічні аспекти їх особистостей. Так, лауреат Гонкурівської премії Д.Фернандес (1972) у психоаналітичних есе, присвячених Мікеланджело і В.Моцарту, стверджує: “В дійсності, якщо у психоаналізі і є якась твердо усталена істина, то це лише те, що можливість творчості ніколи не залежить від рішення розуму...що творча діяльність є самою невільною, що за настільки захоплено і наївно названим словом “дар” ховається строгий детермінізм і прихована робота фантазмів, що породжує твір мистецтва, та сама, що приводить до неврозів, безумства і злочину ” [20, с.15].

Хоча Ч.Ломброзо представляв обдарованість як “різновид епілептоїдного психозу ” [8, с.147], нормальну людину він визначав, з певною іронією, як ту, що “має хороший апетит, порядний робітник, егоїст, рутинер, терплячий...домашня тварина” [3, с.209]. А психіатр Ж.Кюльєр говорив, що цивілізація загине від надміру посередності, від того, що зникнуть напівнормальні люди.

Наведені висловлювання, насправді, найбільш глибоко розкривають суть відносин понять “норма – обдарованість” і ширше: “адаптація – прогрес”, ніж чітке, але обмежене наукове визначення.

В сучасній літературі критерії норми представлені досить широко, що дає змогу охопити, по можливості, більший простір для визначення цього поняття [1; 2; 4; 10;]. Дослідники констатують, що триває процес осмислення категорії норми, її інтерпретації. Сучасне поняття “норма” трактується дедалі більш гнучко і динамічно. Воно змінюється в історико-часових вимірах: те, що п’ятдесят років назад вважалося ознакою акселерації, або вершиною розумового розвитку, сьогодні стало буденним явищем; в культурно-суспільних: те, що один представник суспільства (культури) вважає девіантним, інший може сприймати як норму [10, с.208].

Ю.М.Балабанова визначає норму як діалектичну єдність загального та індивідуального, в якій індивідуалізуючий напрямок, постулює варіативність, несхожість рис, а загальна – розкриває єдині узагальнюючі властивості.

Цікавою є тенденція розуміння нормативності як негативного показника розвитку особистості і суспільства в цілому. Соціальна нормативність веде до утворення так званих субособистостей: соціальних ролей, які приймає на себе особистість впродовж життя. Р.Ассаджиолі стверджує, що отождолення особистості з

великою кількістю субперсон веде до спотворення самосвідомості особистості, деструктивних змін в її Я-концепції.

А.Б.Орлов вбачає в соціальній нормативності (ритуалізації міжособистісних відносин, ціннісних кліше, соціальних ролях) шлях до втрати “внутрішнього Я”, сутності особистості, того глибинно-суттєвого, що відрізняє одну людину від іншої.

У зв'язку з цим, важливим є поняття особистісної норми, яка передбачає відповідність перш за все собі, своїй власній, глибинній сутності і значущим для неї соціальним експектаціям [17; 18].

В контексті постмодерністського підходу нормативність втрачає свій сенс, стає нецікавою. “Увагу привертають варіації, девіації, відхилення. Винятки...цікавіші за правила. Контекстуальні деталі важливіші за узагальнення, а відмінності розглядаються частіше, ніж подібність” [18, с.169].

Практичні психологи стверджують, що розповсюджені соціальні моделі нормативності відносин спотворюють сприймання і розуміння суб'єктами один одного. Соціальні наглядачі приходять до усвідомлення того, що всі суб'єкти мають не тільки різні смаки та уподобання, а і точки зору, сприймання, інтерпретації вчинків, уявлення про соціальні об'єкти – найрізноманітніші суб'єктивні реакції, які дуже часто інтерпретуються сторонніми як негативні особистісні якості [16].

Одне з визначень обдарованості окреслює її як “генетично і досвідом визначені можливості людини адаптуватися до життя” [11, с.21]. Адаптуватися – означає бути конгруентним до оточуючого світу, соціуму, відповідати правилам нормативності, узагальненості, рівноваги. На жаль, тоді стає неможливим розглядати обдаровану, творчу особистість як рушійну силу суспільства.

Розуміння особистості як системи, що саморозвивається, передбачає можливості аномалій її розвитку, різного роду відхилень, особистісних дисгармоній. Всі ці негативні моменти розглядаються як своєрідні механізми творчого руху в індивідуальному та загальнолюдському просторі [17; 18].

Музична обдарованість, як будь яка інша, належить особистості. На жаль, вітчизняна система музичної освіти (і в школі, і у вузі) спрямована в основному на виявлення та розвиток музикальної сторони обдарованості (музичних здібностей та музикальності). На практиці особистісний розвиток музиканта, що навчається, відбувається стихійно.

Наше дослідження музичної обдарованості направлене, перш за все, на вивчення особистісного аспекту музиканта. Був розроблений спеціальний навчальний курс “Проблеми музичної обдарованості”, метою якого було ознайомлення студентів з науковими знаннями про сутність і особливості прояву та розвитку музичної обдарованості.

Практичні заняття були спрямовані на пізнання та розкриття студентами власної особистості, потенційних можливостей саморегуляції і самотворення. Ми запропонували два основних напрямки тренінгової роботи: 1. “Моделювання звукового простору”; 2. “Самопізнання і прийняття себе”.

В межах теми даного повідомлення пропонуємо аналіз проведеної тренінгової роботи саме з позицій прояву нормативності у розумінні музично обдарованої особистості.

Перша частина тренінгу – налагодження та удосконалення систем відчуття, сприймання, емоційно-образної сфери, мислення і мовлення на основі музичної діяльності. Друга частина тренінгу – подальше самозаглиблення учасників, рефлексія власного образу Я, самопізнання, аналіз власних труднощів і обмежень, відкриття в собі сильних сторін.

Традиційно тренер задає групові норми і моделі поведінки для учасників. Важливо з перших вправ тренінгу акцентувати креативний момент у виконанні будь-якої роботи. Ми пересвідчилися, що більшість учасників, у тій чи іншій мірі, схильні до більш унормованого виконання дій і тільки акцентування тренера саме на творчі елементи в діяльності сприяє виявленню оригінальності і самотності учасників.

Ми сприймали першу частину тренінгу традиційно, як “удосконалення сенсорних умінь і розвиток сприйнятливості органів чуття, необхідний крок до удосконалення і налагодження всієї емоційної і мисленевої сфери людини” [14, с.5], тобто як підготовчу роботу до розкриття себе, різних сторін своєї особистості. Але саме те, що при моделюванні звукового простору був задіяний дуже близький музикантам досвід, вони, як правило, переносили на цьому досвіді всі попередньо їм відомі і “обжиті” унормованості у більшість тренінгових вправ.

Коли ми змінили тактику проведення тренінгу і опрацювали в першу чергу “Самопізнання і прийняття себе”, то моделювання звукового простору проходило набагато ефективніше, креативніше, розкутіше, сприяло повнішому розкриттю музичної обдарованості учасників групи. Таким чином, усвідомлення студентами різних сторін їх власного Я, більш глибокого розуміння ними своїх сутнісних особливостей, сприяло усвідомленню і прийняттю кожним членом групи своєї неповторності, вивільненню і активізації їх творчих можливостей, формуванню більш позитивного образу Я.

Висновки. Проблема норми є актуальною у психологічній науці. Поняття психологічної, соціальної та особистісної норми активно формується у різних аспектах дослідження особистості. У контексті визначення і розуміння обдарованості питання норми має важливе значення і потребує подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанова Ю.М. Категория нормы в исследованиях и регуляции функциональных состояний человека: Дисс. докт. психол. наук. – К., 2001.

2. Балашова Е.Ю., Ковязина М.С. Некоторые аспекты проблемы нормы в клинической психологии. // Вопросы психологии. – 1998. – №6.
3. Братусь Б.С. К проблеме человека в психологии // Вопросы психологии. – 1995. – №2. - С. 204-220.
4. Братусь Б.С. Психологическое и нравственное пространство нормы // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №7. - С. 4-7.
5. Гирш В. Гениальность и вырождение. - Одесса, 1895.
6. Грузенберг С.О. Гений и творчество. Основы теории и психологии творчества с приложением неизданных материалов. - Ленинград, 1924.
7. Кречмер Э. Гениальные люди. - СПб.: Академический проект, 1999.
8. Лазурский А.Ф. Избранные труды по психологии. – М.: Наука, 1997.
9. Мартинсен К. Индивидуальная фортепианная техника. – М.: Искусство, 1966.
10. Мацумото Д. Психология и культура. – СПб.: Нева, 2002.
11. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности // Обдарована дитина. – 2004.– №3. - С.24-32.
12. Овчинников В.Ф. Феномен таланта в русской культуре. - Калининград: Янтарный сказ, 1999.
13. Орлов А.Б. Личность и сущность: внешнее и внутреннее Я человека // Вопросы психологии. – 1995. – №2. - С.189-203.
14. Пономарева Р.А., Терешкова А.Д. Тренинг творческой психотехники в работе с одаренными учащимися. – К.: Укр.центр творчества, 1998.
15. Психология одаренности детей и подростков /Под ред. Н.С.Лейтеса. – М.: Академия, 1996.
16. Росс Л., Уорд Э. Наивный реализм в повседневной жизни и его роль в изучении социальных конфликтов и непонимания //Психол.журнал. – 1998. – №6. – С.73-85.
17. Татенко В.А. Психология в субъектном измерении. – К.: Просвіта, 1996.
18. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003.
19. Толстой Л.Н. Исповедь / Собр.соч. : В 20-ти т. Т.16. – М.: Художественная литература, 1965. - С.94 - 106.
20. Фернандес Д. Дерево до корней /Пер.с франц. – СПб.: ИНА ПРЕСС, 1998.

Резюме. В статье анализируется понятие психологической, социальной и личностной нормы в контексте определения и понимания феномена одаренности, музыкальной в том числе. Поднимаются вопросы адаптации одаренной личности.

Summary. In article the notion of psychological, social and personality norm in the context of decision and understanding of phenomenon of the gift musical including is analysed. The questions of adaptation of the gifted personality rise.

УДК: 5(075.8)

В. І. СПІВАК, О. В. ГАВРИЛОВ

ОСОБЛИВОСТІ КОНСУЛЬТУВАННЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ З ПИТАНЬ САМОВИЗНАЧЕННЯ, ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ТА ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ

Резюме. Стаття присвячена особливостям консультування старших школярів з метою їхнього самовизначення, вибору професії та життєвих планів.

Ключові слова: старшокласник, консультування, самовизначення, професія, життєві плани.

Постановка проблеми. Життєвий світ старшого школяра характеризується виразною індивідуальною активністю, темою всевладдя часу й захоплення сьогоденням разом із дедалі чіткішою орієнтацією на майбутнє. Усвідомлення власної своєрідності зумовлюється домінуючою потребою бути не таким, як усі. Перемога над часом передбачає моральне експериментування та стає перемогою і над владою обставин.

В юнацькому віці ідеал має такий самий статус, що й реальність. Навколишній світ майже ніяк не сполучається з ідеалом, але повинен йому відповідати, до нього тягнутися. Поки світ не є ідеальним, він лежить у злі. Врятувати світ і людей можна завдяки героїчним вчинкам, завдяки подвигу. Юнак любить те, що він палко бажає змінювати. Він хоче змінювати те, що його захоплює, не залишає байдужим.

Хоч юнацтво вважається найкращим часом, спеціальні дослідження доводять, що у юнацькому віці фіксуються найнижча задоволеність смыслом свого життя, найгостріша невпевненість у собі, стан тотальної невизначеності. Людина стоїть на порозі нового, дорослого, самостійного життя, хоче зрозуміти своє призначення, знайти відповіді на запитання «Хто я?», «Для чого живу?», «Хто зі мною поруч?», «Як знайти найближчу людину?», «Що робити у майбутньому?».

З якими ж реальними життєвими проблемами юнак звертається до практикуючого психолога? Найчастіше це взаєморозуміння (з товаришами, батьками, вчителями, самим собою); проблеми майбутнього (куди піти вчитися після школи, як жити далі і т.ін.); проблеми самовиявлення, самовираження, творчості; проблеми, пов'язані з психосексуальними інтересами, коханням; проблеми усвідомлення власної

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Життєві перспективи особистості в контексті психології життєтворчості.....	4
Петренко О.Б. Гендерні відмінності формування життєвих перспектив у старшокласників.....	6
Корнієнко О.В. Індивідуально-психологічні особливості психосоматичного здоров'я студентів-юнаків.....	10
Безкоровайна О.В. Особистісне самоствердження у контексті професійного вдосконалення і життєвих перспектив у ранньому юнацькому віці.....	15
Артемова О.І. Професійне становлення і розвиток креативної особистості майбутнього педагога.....	19
Безлюдна В.І., Осьмак Л.П. Динамічні аспекти життєвої перспективи особистості у період переходу від підліткового до раннього юнацького віку.....	22
Блинова О.Є. Гендерні аспекти психологічного здоров'я.....	25
Бордюк В.М., Бабак К. Ціннісно-сміслова природа самовизначення старшокласника.....	28
Вакарєв Є.С. Психологические особенности гендерной интерпретации парфюмерных запахов.....	31
Воробйов А.М. Концептуальні основи формування соціально активної особистості майбутніх вчителів у розвиваючому виховному просторі педагогічного університету.....	36
Галецька І.І., Пендюр А.В. Психологічні чинники професійної ідентифікації студентської молоді.....	39
Главінська О.Д. Життєві цінності особистості.....	43
Демчук О.О. Соціально-психологічна компетентність особистості та її психологічні прояви.....	46
Дружиніна І.А. Феномен ідентичності та ідентифікації в руслі сучасних психологічних досліджень.....	48
Димченко Н.С. Розвиток особистості менеджера як психологічна проблема.....	52
Долгих А.А. Неусвідомлена релігійність особистості як психологічний феномен.....	55
Завгородня О.В. Питання ціннісного становлення художньо обдарованої особистості.....	58
Завгородня О.В., Курганська Л.О. До проблеми збереження психологічного здоров'я дитини.....	64
Ісасва Є.С. Вплив хвороби на становлення життєвих перспектив особистості.....	70
Івашкевич Е.З. Методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації.....	73
Камінська О.В. Психологічний аналіз феномену самоставлення в юнацькому середовищі.....	78
Кардаш Г.М. Моральне вдосконалення студентської молоді у контексті життєвих перспектив.....	83
Кашпур Ю.М. Наукова інтерпретація узагальнених гендерних та сексуальних стереотипів: їх вплив на розвиток фізичного образу „Я” підлітка.....	86
Кобильнік Л.М. Динаміка особливостей самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів.....	89
Ковалевич В.В. Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив у контексті естетичних цінностей.....	94
Корчакова Н.В. Самопрезентаційна складова монологічного виступу.....	97
Косарєва О.І. Вплив подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини.....	100
Кириченко Н.А. Переживання буденності як елементарна форма життєтворчості особистості в юнацькому віці.....	103
Кравчук М.М. Формування особистісного цілепокладання, як елемента життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою.....	109
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення школярів на уроках світової літератури.....	113
Марковець Г.В. Критерії транспективної діагностики особистісного зростання і соціальної спроможності сучасної людини у розумінні практичних психологів.....	116
Марковець Л.М. Динаміка моральних цінностей майбутніх психологів як показник їх особистісного зростання у процесі професійного становлення.....	120
Матейко-Калиній Н.М. Особливості емоційного реагування на життєві ситуації у дітей, які мешкають в зоні посиленого радіоекологічного контролю.....	127
Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування компетентності здоров'я збереження майбутніх учителів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.....	130
Михальчук Н.О. Культурологічно орієнтоване навчання студентів іноземної мови.....	133
Назарець Л.М. Пізнавальний інтерес як складова самосвідомості підлітків.....	138
Ніколайчук Г.І. Загальні моделі породження вислову у структурі мовленнєвої діяльності.....	141
Ніколайчук І.О. Проблема авторських новотворів у парадигмі породження та сприймання вислову.....	146
Оселедько О.О. Цілепокладання як чинник професійно-особистісного зростання майбутніх практичних психологів на етапі вузівської підготовки.....	151
Островська О.І. Професійний діагноз як складова багатоаспектного психологічного діагнозу при параноїдній шизофренії.....	154
Осьмак Л.П. Психологічні особливості життєвої перспективи вагітних жінок.....	157
Павелків В.Р. Теоретичний аналіз головних підходів до дослідження агресії та агресивної поведінки.....	161
Панасюк М.М. Шляхи пониження рівня навчального стресу в студентів.....	166
Пісоцький О.П. Тренінг базових когнітивних стилів майбутніх психологів як чинник їх професійного	

самовдосконалення.....	169
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М., Мосісвич О.С. Загроза духовного зубожіння молоді.....	173
Попчук О.В. Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування.....	176
Потапчук Т.В. Підготовка студентів до роботи з хоромим колективом.....	179
Прокоф'єва О.О. Вплив неконструктивних настанов на готовність до особистісного зростання майбутніх педагогів.....	182
Розова Т.М. Професійна спрямованість як умова розвитку комунікативних здібностей у майбутніх психологів.....	188
Романюк В.Л. Біоетичні аспекти онтогенезу особистості.....	193
Рудюк О.В. „Реконструкція” суб'єктивного психологічного простору безробітних методом багатомірного шкалювання.....	196
Рудь Г.В. Особливості емоційного забарвлення ментальних карт життя старшокласників та студентів.....	199
Савуляк В.О. Формування образу майбутньої професійної діяльності як детермінанта особистісного розвитку.....	206
Сеньовська Н.Л. Саморегуляція як засіб професійного всамодосконалення вчителя.....	209
Сеньчук О.В. Прояви психологічних труднощів студентів у процесі вивчення іноземної мови та шляхи їх подолання.....	212
Скляр П.П. Формування управлінської культури інженера як ймовірна складова трансформації його професійної підготовки.....	215
Смалько М.Ф. Поняття „норма” у розумінні музичної обдарованості.....	219
Співак В.І., Гаврилов О.В. Особливості консультування старших школярів з питань самовизначення, вибору професії та життєвих планів.....	222
Сторож О.В. Теоретичний аналіз життєвого шляху особистості за регулятивно-детерміністською концепцією.....	225
Сулжук А.Ф. Професійний особистісно-орієнтований підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця.....	229
Турецька Х.І. Аналіз підходів до розуміння ідентичності у психологічній науці.....	232
Уличний І.Л. Особливості реалізації профорієнтаційного проекту у навчально-виховному процесі школи.....	236
Ульяновська Л.П. Використання активних методів навчання у підготовці майбутніх хормейстерів.....	241
Фалько Н.М., Вовчак Н.А. Використання соціально-психологічного тренінгу у роботі практичного психолога з акцентуйованими підлітками.....	244
Хупавцева Н.О. Формування комунікативних умінь педагога.....	247
Чорнописка О.П. Динаміка ставлення чоловіків та жінок до дошлюбних та позашлюбних сексуальних стосунків у США, СРСР, Росії, Україні, Німеччині у другій половині 20 ст.....	251
Юрченко В.М., Волощук О.О. Професійний стрес як негативний фактор вдосконалення педагогічної діяльності.....	254
Юрченко В.М., Грищук М.М. Вікові кризи у дітей та підлітків у контексті формування їх до невротичних станів та життєвих перспектив.....	257
Ягьяєва С.В. Професійна само ідентифікація майбутніх психологів як форма вияву особистісного зростання.....	261
Яцюрик А.О. Розвиток суб'єктності особистості в процесі читання художньої літератури.....	264
Відомості про авторів.....	270

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 02.04.2007 р. Підписано до друку 9.04.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 25/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20